

Interneto prieigos paslaugų teikėjo teisė reikalauti vartotojui suteiktų nuolaidų sutarties nutraukimo anksčiau termino atveju

Laurynas Totoraitis

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6175
El. paštas: laurynas.totoraitis@gmail.com

Darbe analizuojama Lietuvos interneto prieigos paslaugų teikėjų sutartyse siūlomos nuolaidos vartotojams ir šių nuolaidų teisinis kvalifikavimas Ryšių reguliavimo tarnybos bei teismų praktikoje. Straipsnyje keliamas klausimas, ar tokios nuolaidos nėra paslėptos netesybos.

Pagrindiniai žodžiai: vartojimo sutartis, nuolaidos požymiai, paslėptos netesybos, sutartis dėl interneto prieigos.

An Internet Service Provider's Right of Discount Reimbursement Provided for the Customer in Case of Early Contract Termination

The paper analyses the discounts offered to consumers in the agreements of Lithuanian Internet access service providers and the legal qualification of these discounts in the practice of the Communications Regulatory Authority and courts. The article raises the question of whether such discounts are not hidden penalties.

Keywords: consumer contract, discount attributes, hidden penalties, access to Internet contract.

Įvadas

2011 m. lapkričio 7 d. Ryšių reguliavimo tarnybos (toliau – RRT) direktoriaus įsakymu Nr. 1V-1085 „Dėl 2005 m. gruodžio 23 d. įsakymo Nr. 1V-1160 „Dėl Elektroninių ryšių paslaugų teikimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – ERPT taisyklės), ERPT taisyklėse atsirado 6.7.1 punktą¹, kuriame nurodoma, kad sutartyje teikėjas privalo aiškiai nurodyti sutarties galiojimo terminą, nutraukimo sąlygas

¹ Įgyvendinant 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis (toliau – Universaliųjų paslaugų direktyva) su pakeitimais, padarytais 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB 11 straipsnio 3 dalį, kurioje nurodoma, kad turi būti skelbiama ši informacija: „<...> Standartiniai tarifai nurodant suteiktas paslaugas ir kiekvieną tarifo elementą (pvz., prisijungimo mokesčiai, visų rūšių mokesčiai už naudojimąsi paslaugomis, techninės priežiūros mokesčiai), įskaitant išsamią informaciją apie taikomas standartines nuolaidas ir specialias ar tikslines tarifų schemas ir visus papildomus mokesčius, taip pat įtraukiamos su galiniais įrenginiais susijusios sąnaudos“.

ir tvarką, įskaitant minimalų naudojimosi paslaugomis, teikėjo siūlomomis pagal specialias ar tikslines įkainių (tarifų) schemas, laikotarpį. Remiantis loginiu teisės aiškinimo metodu, jeigu tokia informacija turi būti nurodoma, *ergo* (vadinasi), tokia praktika yra leidžiama. Įsigaliojus ERPT taisyklių naujajai redakcijai, interneto prieigos paslaugų teikėjai (toliau – IPPT) atnaujino savo standartinės paslaugų sąlygas į jas įtraukdami, pavyzdžiui, tokias nuostatas: (i.) „jeigu nėra pasibaigęs trumpiausias naudojimosi paslauga terminas – klientas turi sumokėti visus mokesčius, susijusius su faktiškai suteiktomis paslaugomis, taip pat paslaugų įdiegimo/aktyvavimo ar kitus „Cgates“ nustatytus mokesčius (jei tokie nebuvo sumokėti), sumokėti suteiktas nuolaidas ir atlyginti kitas „Cgates“ išlaidas, kurias patyrė „Cgates“ norėdama įvykdyti Sutartį iki Sutarties nutraukimo dienos“ (UAB „Cgates“ Paslaugų teikimo sutartis, UAB „Cgates“ Paslaugų teikimo taisyklės) arba: „atsisakę interneto anksčiau, nei pasibaigia trumpiausias naudojimosi paslauga laikotarpis, įsipareigojate sumokėti <...> šiuo laikotarpiu suteiktas nuolaidas, <...> bei atlyginti kitas „Telia“ išlaidas (tiesioginius nuostolius), patirtas iki interneto nutraukimo dienos“ (AB „Telia“ Interneto paslaugų teikimo taisyklės vartotojams). Kiti IPPT teikėjai nustatė iš esmės analogiškas nuostatas.

Rinkoje netruko išplisti pasiūlymų, pagal kuriuos, jeigu vartotojas naudosis paslaugomis minimalų laikotarpį, interneto prieigos paslauga kainuos vidutiniškai 30 proc. mažiau, palyginti su neterminuotų paslaugų kaina, o įrengimo ir sutarties administravimo mokesčiams dažniausiu atveju pritaikoma 100 proc. nuolaida². Taip pat būta atvejų, kai sutarties galiojimo metu vartotojams siūloma neatlygintinai naudotis planšetiniu kompiuteriu ar vaizdo stebėjimo kamera (Akcija „300 už 100 Mbps kainą“). Tada, suėjus minimaliam paslaugų terminui, vartotojas gali rinktis, arba naudotis internetu neterminuotos sutarties pagrindu už standartinę (didesnę) kainą, arba sudaryti naują sutartį įsipareigojant naudotis paslaugomis naują minimalų laikotarpį ir vėl gauti nuolaidą.

Autoriaus nuomone, taikydami šią verslo praktiką rinkos dalyviai (IPPT) siekia kelių tikslų. Pirma, tai – rinkodaros priemonė. Nuolaidomis siekiama pritraukti naujų klientų. Tyrimai patvirtina, kad akcijos turi reikšmingą įtaką vartotojui priimant sprendimą dėl paslaugų (ir prekių) įsigijimo internete (Lohse *et al.*, 2000, p. 15–29). Antra, tai yra esamus klientus pririšanti priemonė. Racionalus gyventojas reikiamos kokybės paslaugą išsigtų už tuo metu mažiausią kainą, tačiau žmonių sprendimai yra inertiški. Jeigu vartotojas turi pasirinkti kitą paslaugų teikėją, pradeda veikti psichologinės kliūtys. Reikia turėti omenyje, kad Europos Sąjungos (toliau – ES) elektroninių paslaugų rinka yra pasiekusi brandos stadiją. Tik nedaugelis gyventojų vis dar nesinaudoja interneto prieigos paslaugomis ir tik jie nepatiria minėtų kliūčių. Konkurencija tarp IPPT daugiausiai vyksta dėl kitų teikėjų vartotojų. *Joseph Livermore* nurodo, kad naujas į rinką ateinantis žaidėjas turi ne tik pasiūlyti bent tos pačios kokybės produktą už mažesnę kainą, bet ir papildomai investuoti, siekdamas peržengti vartotojų psichologinius įpročius prekes ar paslaugas ir toliau pirkti iš to paties asmens (Livermore, 1968, p. 448–450). Kitais žodžiais tariant, reklamų kampanijos lemia kainų izoliaciją – kuo didesni psichologiniai perėjimo kaštai, tuo didesnę naudą naujas rinkos dalyvis turi pasiūlyti, norėdamas pervilioti vartotojus (Kuenzler, 2017, p. 84). Suprasdami tai, rinkoje įsitvirtinę paslaugų teikėjai įvairiomis priemonėmis siekia išlaikyti esamus vartotojus, pavyzdžiui, sukurdami aukštus perėjimo kaštus (angl. *switching costs*). Tokios sutarties sąlygos atgraso ieškoti geresnių pasiūlymų sutarties galiojimo metu. Europos elektroninių ryšių reguliuotojų institucijos (toliau – EERRI) atlikto tyrimo duomenimis, vartotojus laisvai rinktis skirtingus paslaugų teikėjus labiausiai varžo būtent sutarčių sąlygos, kuriomis sukuriama finansinė perėjimo kliūtys (Report on Terminating Contracts and Switching Provider, 29 punktas).

² Nustatyta autoriui stebint AB „Telia“, UAB „Cgates“, UAB „Balticum TV“ pasiūlymus viešojoje erdvėje laikotarpiu 2017 m. rugsėjis – 2018 m. rugsėjis bei RRT ir Lietuvos teismų praktika, kuri cituojama toliau šiame straipsnyje.

Trečia, tai yra priemonė konkuruoti su 4G interneto namams paslauga, kurios įdiegimo sąnaudos lygios nuliui (todėl dažnai ir paslaugų aktyvavimo mokesčiams taikoma 100 proc. nuolaida). Ketvirta, IPPT siekia užsitikrinti, kad nepatirs prieigos įdiegimo nuostolių. Tokių nuostolių gali atsirasti, jeigu vartotojas nuspręstų sutartį nutraukti praėjus sąlygiškai trumpam naudojimosi paslaugomis terminui (mėnesiui ar dviem). O pririšant vartotoją yra skaičiuojama, kad pajamos iš abonementinio mokesčio kompensuos suteiktą nuolaidą paslaugoms įdiegti.

Remiantis tradicine viešojo intereso reguliavimo teorija, teisė turi apsaugoti vartotojus nuo nepakankamos konkurencijos, kainų augimo, informacijos asimetrijos, derybinės galios trūkumo ir kitų netobulosios konkurencijos rinkos trūkumų (Kahn, 1995, p. 31). Vartotojas yra vidutiniškai atidus, rūpestingas ir išsilavinęs asmuo, tačiau net labiausiai išsilavinęs asmenys teisine kalba parengtos sutarties esmės negali suprasti, tuo labiau – dėl jos derėtis. Pirma, problema yra ta, kad standartinė sutarties kaina (be nuolaidos) yra neparemta rinkos dėsniais (nes konkuruojama ne šia kaina, bet kaina su nuolaida), ją nustato pats IPPT. Antra, vartotojai sutartį suvoktą ir vertintą kitaip, jeigu netesybos būtų įvardytos tiesiogiai, o ne paslėptos po nuolaidų mechanizmu. Todėl verta kelti klausimą, ar tai nėra dirbtinė konstrukcija, kai netesybos (pagal tikslą) yra įvardijamos kitais žodžiais?

Europos Komisijos 2012 m. priimtoje Europos vartotojų darbotvarkėje pasitikėjimui ir ekonomikos augimui skatinti yra nurodyta, kad vartotojų politika yra svarbi strategijos „Europa 2020“ dalis, o priemonės šiam tikslui pasiekti yra susijusios su konkurencijos tarp paslaugų teikėjų didinimu, vartotojų informavimu ir prieinamomis teisinės gynybos priemonėmis (Europos vartotojų darbotvarkė, 2012). 2019 m. kovo 7 d. EERRI paskelbė Sutarčių nutraukimo ir paslaugų teikėjų keitimo ataskaitą. Dokumente nurodoma, kad galimybė vartotojui laisvai nutraukti sutartį ir pereiti pas kitą paslaugų teikėją reikšmingai prisideda prie konkurencijos. Vartotojai turi turėti galimybę bet kada sutarčiai galiojant pasirinkti paslaugų teikėją. O rinkoje yra paplitę perėjimo kaštai, kurie atgraso nuo šios teisės įgyvendinimo (Report on Terminating Contracts and Switching Provider, punktai 5–23). Remiantis Europos Komisijos 2018 m. atlikto tyrimo duomenimis, vartotojams sunkiausiai yra pakeisti paslaugų teikėją būtent telekomunikacijų sektoriuje (*Making markets work for consumers*, punktai 67–71), todėl tyrimo tema yra aktuali visos ES mastu.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 75 proc. Lietuvos namų ūkių turi interneto prieigą namuose (Informacinių technologijų naudojimas namų ūkiuose). Atsižvelgiant į tai, kad tokia IPPT praktika yra paplitusi ir liečia didelę Lietuvos interneto prieigos paslaugų vartotojų dalį, suminis ekonominis analizuojamų sutarčių nuostatų mastas yra didžiulis. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatyme (toliau – ERI) yra įtvirtinta nuostata, pagal kurią elektroninių ryšių veiklos reguliavimas grindžiamas, *inter alia*, vartotojų teisių apsaugos principu (ERI 2 straipsnio 1 dalis), o Vartotojų teisių apsaugos įstatymo (toliau – VTAI) 4 straipsnyje nurodoma, kad vartojimo sutarčių ypatumus nustato Civilinis kodeksas (toliau – CK), todėl visų pirma šį verslo praktika vertinama CK kontekste (nors tema taip pat galėtų būti analizuojama atskirai elektroninių ryšių, reklamos ir konkurencijos teisės aspektais).

Tyrimo temai aktualias IPPT ir vartotojų teises bei pareigas reglamentuoja ERPT taisyklės, taip pat vartojimo paslaugų dėl interneto prieigos teikimo sutartys, kurios yra sudaromos tarp vartotojų ir tokių paslaugų teikėjų. Aktualūs yra teismų ir RRT direktoriaus įsakymai dėl vartotojų skundų dėl interneto prieigos teikėjų veiklos³, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus

³ RRT nagrinėja vartotojų skundus dėl interneto prieigos paslaugų teikėjų veiklos remdamasi 2015 m. gruodžio 30 d. Teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-382 „Dėl vartojimo ginčų neteisminio sprendimo procedūros taisyklių patvirtinimo“.

rinkoje, kitos direktyvos (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES..., 64 punktas) ir teisės doktrina vartotojų, netesybų, sąlyginių prievolių taikymo srityse, Europos Tarybos Ministrų Komiteto rezoliucija „Dėl netesybų civilinėje teisėje“, kurioje įtvirtinti pagrindiniai instituto bruožai: netesybų akcesoriškumas, pernelyg didelių netesybų mažinimo galimybė, netesybų ir realių nuostolių santykis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d..., p. 424–452).

Svarbius tyrimus straipsnio temai artimose srityse yra atlikę autoriai doc. dr. Danguolė Bublienė (darbai „Vartotojų teisių direktyvos įgyvendinimas Lietuvos teisėje – tolesnis vartotojų apsaugos dekodifikavimas ar kodifikavimas“ „Skaidrumo principas ir nesąžiningų sąlygų direktyva“, „Tarptautinės privatinės teisės normos ir nesąžiningų sąlygų direktyva“, „Silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas“, „Nesąžiningų sąlygų kontrolė: ar tikėtini greiti reguliavimo pokyčiai“, „Iš anksto sutartų nuostolių instituto Jungtinės Karalystės teisėje ir netesybų instituto Lietuvos Respublikos teisėje palyginimas“, parengtas kartu su J. Truskaite-Paškevičiene), dr. A. Dambrauskaitės et al. mokslo darbų rinkinys „Vartotojų teisių apsauga Lietuvoje ir Europos Sąjungoje“, kuriame aptariamos pagrindinės vartotojų teisių apsaugos problemos elektroninės komercijos srityje, susijusios su elektroninių sutarčių vykdymu, taip pat disertacija „Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje“ (autorė Ieva Navickaitė-Sakalauskienė). Minėtuose darbuose nagrinėjami vartotojo ir verslininko požymiai, aptarta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktika vartojimo sutartiniuose santykiuose, nesąžiningų vartojimo sąlygų turinys ir jų taikymas praktikoje, atitinkamų direktyvų perkėlimas į Lietuvos teisinę sistemą.

Tyrimo objektas yra RRT ir teismų praktika (atskiri sprendimų argumentai) dėl suteiktų nuolaidų gražinimo nutraukus plačiajuosčio interneto prieigos paslaugų teikimo sutartį anksčiau minimalaus naudojimosi termino. Tyrimo tikslas yra nustatyti, *kaip yra*, ir pasiūlyti, *kaip turėtų būti*, teisiškai kvalifikuojamas Lietuvos plačiajuosčio interneto prieigos paslaugų rinkoje paplitęs reikalavimas dėl suteiktų nuolaidų susigrąžinimo, kai vartotojas nutraukia interneto prieigos paslaugų sutartį, nesuėjęs minimaliam naudojimosi paslaugomis terminui. Keliami tokie uždaviniai: (i.) nustatyti kokiais (skirtingais) būdais yra teisiškai kvalifikuojamos paslaugų kainos nuolaidos; (ii.) įvertinti šių skirtingų sprendimų teisinio kvalifikavimo korektiškumą ir (iii.) pateikti siūlymus dėl šios verslo praktikos teisinio kvalifikavimo. Darbe naudojami įprasti tokio pobūdžio tyrimams metodai: sisteminis, loginis, analoginis, lingvistinis. Sisteminis metodas buvo naudojamas išskiriant atskiras pozicijas, sugretinant vienus sprendimus su kitais siekiant pastebėti jų tarpusavio nesuderinamumą. Darbe yra laikomasi vienodo aiškinimo ir kontekstinio aiškinimo taisyklių.

1. Specialių ar tikslinių įkainių (tarifų) schemų teisinis kvalifikavimas Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos praktikoje

Atliekant šį tyrimą buvo išanalizuoti visi 2016–2018 metų RRT direktoriaus įsakymai, kuriais spęsti vartotojų skundai dėl IPPT reikalavimų sumokėti už suteiktas nuolaidas. Nenorėdamas cituoti visų įsakymų, kuriuose pateikiamas vienodas teisinis pagrindimas, autorius išanalizuotus skundus susistemino, sugrupavo ir toliau aptaria atskirose tyrimo dalyse.

Vartotojų mokamas sumas IPPT galima suskirstyti į dvi dalis: (i.) abonementinis mokestis, kuris yra mokamas periodiškai visą sutarties galiojimo laikotarpį; (ii.) aktyvavimo mokesčiai (dar vadinami sutarties administravimo, įrangos diegimo etc.), kurie mokami vieną kartą sutarties sudarymo metu. Toliau yra atskirai aptariamos situacijos dėl abiejų grupių mokesčių sumokėjimo nutraukus sutartį anksčiau minimalaus naudojimosi paslaugomis termino.

1.1. Abonementiniams mokesčiams taikomų nuolaidų kvalifikavimas

Byloje, kuria autorius iliustruoja RRT praktiką, vartotoja su UAB „Cgates“ sudarė interneto prieigos paslaugų teikimo sutartį, kurioje buvo nurodytas mokestis be nuolaidos – 28,90 €/mėn., o iki 2019 m. sausio 22 d. taikomas 19,90 €/mėn. mokestis su nuolaida. Taip pat nurodyta, kad įrengimo / sutarties administravimo mokestis (be sunaudotų medžiagų) su nuolaida – 3,00 € (be nuolaidos – 45,00 €), interneto maršrutizatoriaus (Wi-Fi) nuomos mokestis taip pat suteiktas su nuolaida. Trumpiausiai naudojimosi paslaugomis terminas – 24 mėnesiai. Nepraėjus 24 mėnesiams nuo sutarties sudarymo vartotoja išigijo kitą būstą, kuriame paslaugos buvo neprieinamos. Sutartis buvo nutraukta 2017 m. lapkričio 6 d., o teikėja pareikalavo sumokėti už suteiktas nuolaidas, kurios susidarė perskaičiavus suteiktas paslaugas už standartinį mokestį (be nuolaidos). Tarnyba pripažino, kad tai, kas paslaugų teikimo sutartyje pavadinta „nuolaidomis“, teisiškai kvalifikuotina kaip netesybos, ir nurodė, kad bendrovės reikalavimas yra teisėtas, nes nebuvo nustatytos ERPT taisyklių 12 punkte nurodytos sąlygos⁴. Kitose bylose RRT remiasi ERPT taisyklėmis ir CK 6.245 straipsnio 3 dalimi, 6.71 straipsnio 1 dalimi ir nurodo, kad IPPT reikalaujama suma yra netesybos, o vartotojų skundus atmeta, jeigu nenustato ERPT taisyklių 12 punkte⁵ numatytų sąlygų (RRT 2018 m. balandžio 3 d. įsakymas). Taigi, reikalavimas grąžinti suteiktas nuolaidas anksčiau minimalaus sutarties nutraukimo laikotarpio ir siekiant kompensuoti paslaugų teikėjo patirtus nuostolius RRT praktikoje vertinamas kaip netesybų instituto taikymas (RRT 2017 m. liepos 11 d. įsakymas), tačiau tuo atveju, kai sutarties įvykdyti nepajėgia pats IPPT, netesybų vartotojo naudai RRT nepriteisia (RRT 2016 m. gegužės 10 d. įsakymas)⁶.

Jeigu reikalavimo dėl suteiktų nuolaidų grąžinimo dydį apibrėžtume matematine formule, ji būtų tokia: $(K_1 - K_2) \times t$ (K_1 – standartinė paslaugos kaina, K_2 – paslaugos su nuolaida kaina, t – naudojimosi paslaugomis laikas). Visų pirma, ar gali būti nustatytos tokios netesybos, kurių dydis sutartyje nėra užfiksuotas, bet yra įvardijama tik apskaičiavimo formulė? Tai nėra įprasta, bet CK nedraudžiama praktika. LAT yra nurodęs, kad netesybos gali būti nustatomos šalių sutartu apskaičiuojamu būdu, kuris gali būti siejamas su šalių mokėjimo dalimi, apyvartos procentu ir pan. Toks baudos nustatymas nereiškia, kad didinamas atlyginimas pagal sutartį, mokėjimas už prekes, paslaugas ar apyvartą, nes sandorio kaina ar jos dalis naudojama tik netesyboms apskaičiuoti (LAT 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis).

Yra žinoma, kad netesybomis siekiama tik kompensuoti nukentėjusios šalies nuostolius (LAT 2005 m. birželio 6 d. nutartis, 2005 m. rugsėjo 12 d. nutartis ir 2006 m. kovo 6 d. nutartis), tačiau jos negali leisti nukentėjusiajai šaliai piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita. Kai sutartyje yra nustatytos netesybos, vartotojams taikoma apsauga, kuria draudžiama nustatyti neproporcingai didelę vartotojo civilinę atsakomybę už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą. Iš minėtos formulės matyti, kad kuo ilgiau vartotojas naudojasi paslaugomis, tuo didesnė

⁴ Ginčo atveju IPPT turi pareigą įrodyti, kad teiktos paslaugos buvo kokybiškos (RRT 2016 m. gruodžio 30 d. įsakymas, RRT 2017 m. gegužės 16 d. įsakymas).

⁵ ERPT taisyklių 12 punkte nurodyta, kad „sutartį abonentas turi teisę nutraukti anksčiau laiko, jei Teikėjas pakeičia Sutarties sąlygas, įskaitant ir Sutartyje nurodytų Paslaugų kainų padidinimą, arba iš esmės pažeidžia Sutartį. Apie Sutarties sąlygų pakeitimus, įskaitant ir Sutartyje nurodytų Paslaugų kainų padidinimą, abonentui pranešama iš anksto, ne vėliau kaip prieš 1 mėnesį, ir kartu pranešama apie jo teisę be jokių netesybų dėl priešlaikinio Sutarties nutraukimo nutraukti Sutartį, jei naujosios Sutarties sąlygos ar Paslaugų kainos jam nepriimtinos. Jei abonentas šiame punkte nurodytu atveju nutraukia Sutartį, Teikėjas neturi teisės taikyti abonentui netesybų dėl priešlaikinio Sutarties nutraukimo“.

⁶ IPPT sąlygose papildomai numatyta, kad vartotojui nutraukiant sutartį ERPT taisyklių 12 punkto pagrindais, jam nėra taikomi įsipareigojimai dėl trumpiausio naudojimosi paslaugomis termino. Tai papildomai rodo, kad patys IPPT šį mechanizmą naudoja kaip pririšančias sąlygas, bet tik vienos iš sutarties šalių (vartotojo) atžvilgiu. Keltinas klausimas, ar tokia nuostata nebūtų pripažinta kaip atitinkanti CK 6.228⁴ straipsnyje įtvirtintą vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų draudimo 2 dalies 2 punktą, nes jų taikymas numatytas tik verslininko naudai.

sumą suteiktų nuolaidų jam reikėtų sumokėti, o galutinė gražintina suma gali tapti net didesnė, negu sutartį įvykdžius iki galo. Tai nėra logiška, nes kuo ilgiau vykdoma sutartis, tuo labiau IPPT priartėja prie galutinio sutarties rezultato.

1.2. Vienkartiniams mokesčiams taikomų nuolaidų teisinis kvalifikavimas

Kalbant apie vienkartiniam mokesčiams suteiktų nuolaidų susigrąžinimą, paminėtinas 2018 m. balandžio 3 d. RRT direktoriaus įsakymas Nr. IV-324, kuriame nurodoma, kad „vienkartinės nuolaidos elektroninių ryšių paslaugų pajungimui (ginčo atveju – įrengimo/sutarties administravimo mokesčio nuolaida) suteikiamos, atsižvelgiant į minimalų naudojimosi elektroninių ryšių paslaugomis laikotarpį ir elektroninių ryšių paslaugų teikėjo nuostoliai dėl vienkartiniam mokesčiams suteiktų nuolaidų proporcingai mažėja galutiniam paslaugų gavėjui naudojantis elektroninių ryšių paslaugomis ir už jas periodiškai mokant“. RRT nuomone, reikalavimas atlyginti suteiktas nuolaidas turėtų būti paskaičiuotas proporcingai likusiam naudojimui elektroninių ryšių paslaugomis laikotarpiui. Ginčo atveju vartotoja naudojosi paslaugomis ir už jas mokėjo, todėl proporcingai kompensavo įrengimo / sutarties administravimo mokesčiui suteiktą vienkartinę 42€ nuolaidą. Bendrovės reikalaujamą sumą RRT proporcingai sumažino iki 25,49€. Analogiškos pozicijos tarnyba laikosi ir kitų ginčų atveju (RRT 2017 m. rugpjūčio 10 d. įsakymas).

Vis dėlto tokia pozicija yra diskutuotina dėl kelių priežasčių. Pirma, nei minėtoje, nei kitose bylose RRT neanalizuoja tikrųjų IPPT kaštų, kurie yra susiję su sutarties aktyvavimo mokesčiu. Pastebėta, kad rinkos dalyviai nuo reguliuotojų slepia savo kaštus arba siekia, kad tikrieji paslaugų teikimo kaštai nebūtų analizuojami (Dal Bo, 2006, p. 203–225; Laffont *et al.*, 1993). Atlikus įvairių teikėjų pasiūlymų analizę atrodo, kad tokių mokesčių sumos yra parenkamos atsitiktinai, nes svyruoja nuo 19,90 iki 90 €. Iš to išeina, kad ši mokesčių dalis yra baudinio pobūdžio (CK 6.73 straipsnio 2 dalis, 6.258 straipsnio 2 dalis). Antra, pagal CK suteiktą kompetenciją tik teismas, bet ne kita ginčų nagrinėjimo institucija gali sumažinti netesybų dydį (CK 6.73 straipsnio 2 dalis, CK 6.258 straipsnio 3 dalis) (LAT 2007 m. birželio 11 d. nutartis). Pati RRT kitose bylose yra nurodžiusi, kad ginčyti netesybų dydį vartotojas turi teisę kreipdamasis į teismą (RRT 2016 m. rugsėjo 6 d. įsakymas). Todėl abejotina dėl RRT kompetencijos mažinti netesybas šią sumą skaičiuojant proporcingai naudojimui sutartimi laikotarpiui. Trečia, argumentas, kad „nuolaidos suteikiamos atsižvelgiant į minimalų naudojimosi paslaugomis laikotarpį ir teikėjo nuostoliai proporcingai mažėja naudojantis paslaugomis“ nedera su faktu, kad 100 % nuolaida suteikiama, įsipareigojant naudotis tiek 12 mėnesių, tiek ir 24 mėnesių laikotarpiui (2018 m. ruduo sparčiojo interneto pasiūlymas...).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad savo praktikoje RRT laikosi nuoseklios pozicijos dėl interneto prieigos paslaugų sutartyse įtvirtinto „nuolaidų“ teisinio kvalifikavimo. Pirma, sutartį nutraukiant anksčiau termino institucija šią sumą teisiškai kvalifikuoja kaip netesybas (CK 6.258 straipsnis). Tą ji daro nevertindama nuolaidos teikimo trukmės, nelygina su įprastomis siūlomomis kainomis, neanalizuoja ūkio subjekto kaštų, susijusių su sutarties vykdymu (kokias sąnaudas įmonė patiria sudarydama sutartį su nauju vartotoju). Todėl lieka neįvertinta, kokie IPPT nuostoliai yra kompensuojami šiomis netesybomis ir apskirtai, ar IPPT patyrė nuostolių. Antra, RRT vertina, ar buvo ERPT 12 punkte nurodytos aplinkybės. Jeigu šių aplinkybių nenustato, pripažįstama, kad vartotojas turi pareigą sumokėti reikalaujamas netesybas: (i.) už paslaugų plano (abonementinio) mokesčio nuolaidą tiek, kiek laiko naudojosi paslaugomis; (ii.) už vienkartinį mokesčius – proporcingai likusiam laikui iki minimalaus paslaugų naudojimosi termino.

Kyla pagrįsta abejonė, ar RRT korektiškai šias sumas kvalifikuoja kaip netesybas. Visų pirma, netesybos yra civilinės atsakomybės forma (Bublienė *et al.*, 2013, p. 34–50). Kaip yra žinoma, šalių

teisė iš anksto susitarti dėl netesybų skirta tam, kad kreditoriui nereikėtų įrodinėti savo patirtų nuostolių dydžio (LAT 2007 m. spalio 12 d. nutartis). Yra skiriami keli netesybų instituto tikslai: 1) sumažinti kreditoriaus įrodinėjimo našta, reikalaujant atlyginti nuostolius ir su tuo susijusias išlaidas; 2) sukurti teisinį aiškumą tarp šalių dėl civilinės atsakomybės apimties, nes tais atvejais, kai šalis nepatyrė daugiau nuostolių nei sutartimi nurodytos netesybos, netesybos riboja prievolę pažeidusios šalies atsakomybę tam tikra iš anksto žinoma pinigų suma; 3) skatinti skolininką laiku ir tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus (LAT 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis).

Vertindamas šiuos doktrinoje išskiriamus netesybų bruožus, autorius kritiškai vertina, ar aptariamasis nuolaidas galima laikyti IPPT nuostoliais (CK 6.249 straipsnis). Pirmia, netesybos yra susijusios su civilinės atsakomybės taikymu, tačiau, pasinaudojus įstatyme numatyta teise, civilinė atsakomybė nekyla⁷. Kitais žodžiais tariant, netesybos negali būti nustatytos už teisėtų veiksmų atlikimą, šiuo atveju – absoliučios teisės nutraukti sutartį įgyvendinimą (LAT 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis). Todėl RRT pozicija nedera su CK 6.721 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teise vienašališkai nutraukti paslaugų teikimo sutartį. Taip pat RRT kvalifikavimo praktika neatitinka ir tarptautinių *soft law* teisės šaltinių (pavyzdžiui, 1978 metais Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtose rezoliucijos „Dėl netesybų civilinėje teisėje“ (Resolution (78) 3 Relating to Penal Clauses, 1978...), Tarptautinio privatinės teisės unifikavimo instituto parengtų Tarptautinių komercinių sutarčių principų 7.4.13 straipsnio (Principles Of International Commercial Contracts, 1994), Europos privatinės teisės komisijos Europos sutarčių teisės principų 9.509 straipsnio (The Principles of European Contract Law, 1999). Šie šaltiniai netesybas sieja su netinkamu įsipareigojimų vykdymu ir nuostolių atsiradimu. Kaip šiame darbe argumentuoja autorius, IPPT nepatiria nei vieno, nei kito.

2. Vienašalio sutarties nutraukimo vartotojo iniciatyva teisiniai padariniai teismų praktikoje

Nesutikdamas su IPPT reikalavimais vartotojas turi teisę kreiptis tiek į RRT, tiek į teismą. Teismų praktikoje pasitaiko kitokio nei RRT teisinio kvalifikavimo pavyzdžių. Toliau analizuojami keli iš jų. Esant analogiškomis faktinėms aplinkybėms teismas yra nurodęs, kad prievolės sumokėti visą kainą atsiradimas susietas su aplinkybės buvimu ar nebuvimu ateityje, t. y. nutraukus vartotojas šalių sutartį prieš terminą ar ne. Jeigu vartotojas nutraukia sutartį prieš terminą, atsiranda jo pareiga sumokėti atsakovei (UAB „Balticum TV“) šios pritaikytas nuolaidas⁸. Taigi analizuojama prievolė yra sąlyginė (CK 6.30 straipsnio 1 dalis), o sutartyje su UAB „Balticum TV“ yra įtvirtintas ne netesybų dydis, bet su sąlyga susijęs kainos už paslaugas dydis (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. liepos 25 d. sprendimas). Reikėtų įvertinti tokį nuolaidų teisinį kvalifikavimą. Pagal bendrąją taisyklę, prievolė, kurios atsiradimas siejamas su sąlyga ir kurios buvimas visiškai priklauso nuo skolininko, negalioja. Tačiau jeigu sąlyga yra tam tikrų veiksmų atlikimas ar neatlikimas, prievolė galioja net ir tais atvejais, kai tų veiksmų atlikimas ar neatlikimas priklauso nuo skolininko (CK 6.30 straipsnio 5 dalis) (LAT 2018 m. liepos 19 d. nutartis). Teisės doktrinos šaltiniuose išskiriama pakeičiamoji sąlyga, kaip atskira sąlygos rūšis – tai tokia aplinkybė, kuriai atsiradus pasikeičia sandorio šalių teisių ir pareigų apimtis, jų turinys, pavyzdžiui, atsiranda papildomų teisių ir pareigų (Mikelėnas *et al.*, 2001, p. 162–163). Analizuojamu atveju, jeigu paslaugos teikiamos minimalų laikotarpį, – taikoma kaina Nr. 1. Jeigu paslaugos teikiamos trumpesnį laikotarpį, – kainodara perskaičiuojama nuo sutarties pasirašymo

⁷ Prie šių aspektų bus grįžtama vėlesnėse tyrimo dalyse.

⁸ Lyginant su ginču, kuris išspręstas RRT direktoriaus 2018 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 1V-327.

dienos ir pritaikoma kaina Nr. 2. Tuo pačiu yra akivaizdus tokios sąlygos ekonominis efektas – sąlyga vartotoją pririša, jam neverta naudotis savo teise nutraukti sutartį anksčiau minimalaus naudojimosi termino dėl gresiančių finansinių pasekmių⁹.

Teismų praktikoje taip pat pasitaikė bylų, kuriose reikalavimas dėl suteiktų nuolaidų gražinimo kvalifikuojamas kaip nuostoliai¹⁰. Teismas yra nurodęs, kad pelno siekiantis juridinis asmuo TEO LT, suteikė vartotojui nuolaidas turėdamas teisėtą lūkestį, kad vartotojas naudosis ieškovo teikiamomis paslaugomis nustatytą minimalų laikotarpį, per kurį bendra TEO LT gaunama nauda jam kompensuos suteiktas nuolaidas. Teismas teigė, jog nėra protingo pagrindo manyti, kad TEO LT turėjo tikslą teikti paslaugas sumažintomis kainomis nepriklausomai nuo naudojimosi laikotarpio (Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. spalio 16 d. nutartis). Vertinant šį teismo sprendimą, autoriaus nuomone, neįvertinta liko tai, kad nuolaida yra specialus kainos pasiūlymas, pasižymintis tokiais kriterijais: (i.) trunka ribotą laiką. Tai reiškia, kad paslaugos už standartinę kainą yra siūlomos reikšmingai ilgiau ir dažniau. Taip pat vienos nuolaidos negali keisti kitų nuolaidų (negali būti „kalėdinių“ nuolaidų, po kurių iškart prasidėtų „velykinės“ nuolaidos, dar po jų – „vasaros akcija“ ir t. t.); (ii.) nuolaidos metu siūloma kaina išskirtinėmis sąlygomis. Tai reiškia, kad ribotą laiką paslaugų teikėjas paslaugas siūlo su minimalia pelno marža, užtikrindamas tą pačią paslaugų kokybę, todėl vartotojui toks pasiūlymas yra labai naudingas. Tyrimai patvirtina, kad lyginamųjų kainų naudojimas reklamose vartotojams daro didelę įtaką priimant sprendimus. Pavyzdžiui, reklamoje pateikiant didesnę nei iš tikrųjų lyginamąją kainą, vartotojai suvokia reklamuojamo pasiūlymo vertę kaip didesnę, nei yra iš tikrųjų, o klaidinanti lyginamoji kaina ir dėl jos sukurta netikra vertė gali turėti poveikį net ir ūtariams, kritiškiems vartotojams (Ahmetoglu *et al.*, 2010, p. 17). Be to, jei vartotojus sudomina pasiūlymas ir jie mano, kad nurodyta lyginamoji kaina ir dėl jos pateikimo reklamose sukuriamą prekės įsigijimo naudą yra nustatyta sąžiningai, dalis jų toliau nesitikslins, ar iš tiesų reklamuojamas pasiūlymas yra geras rinkos sąlygomis (Advertising of prices, 4.17 paragrafas). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT), pasisakydamas apie dirbtinai padidintas lyginamąsias kainas, yra pabrėžęs, kad aktualios ir nebeaktualios kainos palyginimas gali atspindėti ne objektyvų, bet dirbtinai reklaminės veiklos subjekto sukurto kainų skirtumą ir jų lyginimą, o tai gali išreikšti ne objektyvią tikrovę, bet menamą, hipotetinį kainų skirtumą ir prekių įsigijimo privalumą (LVAT 2012 m. balandžio 2 d. nutartis). Išnaudodami nebūtinai racionalų žmogaus mąstymą, prekybininkai tuo naudojasi rinkodaros srityje sukurdami tariamą (nuolaidų) naudą (Kuenzler, 2017, p. 45–80). Minėtame ginče su TEO LT teismas neanalizavo jokių nuolaidos elementų: (i.) kiek laiko buvo siūlomos tokios sąlygos; (ii.) jos išskirtinės ar ne (lyginant su kitų šio teikėjo vartotojų sąlygomis); (iii.) kokios yra paslaugų teikėjo sąnaudos ir (iv.) kokio dydžio tiesioginius nuostolius lėmė sutarties nutraukimas (LAT 2007 m. birželio 11 d. nutartis). Galiausiai nėra įtikinama, kodėl suėjęs minimaliam naudojimosi paslaugomis terminui ir sutarčiai tapus neterminuota, IPPT ima taikyti standartinę paslaugos kainą, nebent vartotojas vėl sudaro naują sutartį ir išpareigoja paslaugomis naudotis tam tikrą mėnesių skaičių. Reikia pripažinti, kad tam tikrais atvejais minimalus terminas ir lengvatos suteikimo tvarka yra ekonomiškai naudinga tiek paslaugos teikėjui, tiek vartotojui, tačiau ne tada,

⁹ Panašų ekonominį efektą sukuria ir netesybos (LAT 2013 m. sausio 8 d. nutartis, p. 424–452). Tai yra pavyzdys, kaip skirtingais teisės institutais galima pasiekti tą patį ekonominį efektą.

¹⁰ Teismų praktikoje atskleistas netesybų ir nuostolių santykis – kreditorius gali reikalauti sutartinių netesybų, nuostolių atlyginimo remdamasis civilinę atsakomybę reglamentuojančiomis materialinės teisės normomis, nuostolių atlyginimo kartu su netesybomis. Netesybos nesutapatinamos su minimaliais nuostoliais – kreditorius turi teisę į protingo dydžio sutartines netesybas, netgi joms viršijant byloje įrodytus kreditoriaus nuostolius (LAT 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2007).

kai IPPT šį mechanizmą naudoja pasipelninti¹¹ ar vartotojams prišti. Todėl nėra pagrindo teigti, kad suteiktos nuolaidos galėtų būti IPPT nuostoliai.

Teismų praktikoje galima aptikti ir trečią teisinio kvalifikavimo versiją. Vienoje iš paminėtinų bylų IPPT (ieškovė) prašė priteisti nuostolius, kurių atsirado dėl to, kad paslaugos vartotojui buvo teikiamos su nuolaida. Teismas nurodė, kad ieškovė neįrodė, jog paslaugos vartotojui buvo teikiamos išskirtinėmis sąlygomis ar lengvatinais tarifais. Teismas nustatė, kad mokėjimo planui „Draugiškas 23/500Lt“ 2011-02-01 buvo taikomas 23 Lt mėnesio mokestis. O 2012-02-28 planui taikomas jau 73 Lt mėnesinis mokestis, nurodant, kad nuolaida mėnesiniam mokesčiui sudaro 50 Lt. Tačiau byloje ieškovė niekaip ekonominiu aspektu nepagrindė tokio radikalaus plano mėnesio mokesčio padidėjimo. Teismas, nepaisydamas sutartyje vartojamų žodžių „nuolaidos“, nurodė, kad iš esmės tai yra netesybos ir ieškovė paprasčiausiai pakeitė netesybų pagal sutartį skaičiavimo tvarką¹², o neva pritaikytomis nuolaidomis siekiama dirbtinai pagrįsti ieškovei dėl sutarties nutraukimo kilusių nuostolių dydį. Byloje buvo įvertinta, kad paslaugų teikėjas yra verslininkas ir veikia savo rizika, jis negali perkelti savo veiklos rizikos paslaugų gavėjui, reikalaujamas iš kliento sumokėti negautas pajamas, kurias pats taikė kaip nuolaidas (Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis). Autoriaus nuomone, toks teismo sprendimas yra įžvalgus ir vertingas. Teismas sutartį vertino ne lingvistiškai, bet remdamasis kontekstu sugebėjo išvystyti tokios sutarties nuostatos atsiradimo priežastį¹³.

Civilinėje byloje Nr. 2A-977-601/2014 teismas nurodė, kad nėra jokio pagrindo spręsti, jog vartotojui suteiktos nuolaidos yra bendrovės nuostoliai, juo labiau tiesioginiai. Teismas kritiškai įvertino IPPT poziciją, kad pirma laiko nenutraukus sutarties – nuostolių nėra (nereikia gražinti suteiktų nuolaidų), o anksčiau laiko nutraukus sutartį – nuostoliai yra (reikia gražinti suteiktas nuolaidas). Tokia pozicija laikytina nepagrįsta, nes bendrovės finansinė padėtis abiem atvejais niekuo nesikeičia. IPPT nuolaidų suteikimas yra siekis pritraukti kuo daugiau klientų, kurie kuo ilgiau naudotųsi jų paslaugomis ir mokėtų už šias paslaugas, tačiau nuolaidų suteikimas nėra susijęs su ieškovo galimais (esamais) nuostoliais, nes suteiktos nuolaidos neįskaičiuojamos į ieškovo turimą turtą, išlaidas ar gautinas pajamas. Baudos nustatymas už vienašališką sutarties nutraukimą pirma laiko, jos dydį susiejant su suteiktų nuolaidų gražinimu už visus mėnesius, kuriais galiojo sutartis (vadinasi, kuo ilgiau naudojiesi, tuo didesnė bauda), akivaizdžiai riboja kliento teises nutraukti sutartį ir neatitinka protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principų (Kauno apygardos teismo 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas). Šis teismo išaiškinimas atitinka autoriaus straipsnyje keltus argumentus ir yra sveikintinas.

Galiausiai paminėtina byla, kurioje vartotojas savo iniciatyva nutraukė sutartį. UAB „Teledema“ įrodinėjo, kad vartotojas pažeidė sutartinį įsipareigojimą naudotis paslaugomis minimalų naudojimosi terminą. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad paslaugų gavėjo teisė vienašališkai nutraukti sutartį negali būti laikoma netinkamu sutartinių įsipareigojimų vykdymu ir sutarties pažeidimu, jei yra laikomasi CK 6.721 straipsnio 1 dalyje nustatytos tvarkos¹⁴. Teismas taip pat nurodė, kad pagal nustatytą teisinį reglamentavimą paslaugų teikėjas gali reikalauti atlyginti tik tiesioginius nuostolius. Galiausiai

¹¹ Kai reikalaujama didesnių netesybų, negu vartotojas būtų sumokėjęs mokesčių iki minimalaus paslaugų naudojimosi termino.

¹² Pagal ankstesnes teikėjo sutartis bauda buvo skaičiuojama pagal nesinaudojimo paslaugomis iki sutarties termino pabaigos mėnesių skaičių, jį padauginus iš 50, o pagal naujausią sutartį netesybos skaičiuojamos pagal naudojimosi paslaugomis mėnesių skaičių, dauginant jį iš per mėnesį suteiktos nuolaidos dydžio, t. y. 50 Lt.

¹³ Interneto prieigos paslaugų sutartys yra viešosios vartojimo sutartys, sudaromos prisijungimo būdu (ERĮ 34 str. 1 d.). Paslaugų teikimo sąlygas ir standartines kainas dydį nustatė paslaugų teikėjas. Vartotojai neturi derybinės galios tartis dėl individualių sutarčių nuostatų. Tokioms sutartims aiškinti taikoma *contra proferentem* taisyklė. Taip pat sutarties sąlygos visada aiškinamos vartotojo naudai (LAT 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1137/2002).

¹⁴ Šią poziciją patvirtina ir gausi kasacinio teismo praktika (LAT 2007 m. birželio 11 d. nutartis).

nuostata dėl baudos taikymo prieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms, todėl yra niekinė ir nesukuria šalims teisinių padarinių (CK 1.80 straipsnis ir 6.188 straipsnio 7 dalis)¹⁵. Nagrinėdamas šią bylą kasacine tvarka, LAT nurodė keletą svarbių aspektų. Pirma, CK 6.721 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta paslaugų gavėjo teisė yra besąlyginė, ji negali būti siejama su tam tikrų aplinkybių nustatymu (pavyzdžiui, paslaugos teikėjo veiksmai, teisinis ar ekonominis kliento pasirinkimo nutraukti sutartį pagrindimas ir pan.). Antra, jei klientas praneša paslaugų teikėjui, kad sutartis yra nutraukiama CK 6.721 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, paslaugų gavėjo teisė vienašališkai nutraukti sutartį negali būti laikoma netinkamu sutartinių įsipareigojimų vykdymu ir negali būti laikoma sutarties pažeidimu (LAT 2007 m. birželio 11 d. nutartis). Paslaugų sutartyje negali būti nustatytos sąlygos, ribojančios paslaugų gavėjo teises, kurios yra įtvirtintos įstatyme (tarp jų – teisė vienašališkai nutraukti sutartį), ar sunkinančios šių teisių įgyvendinimą (LAT 2013 m. spalio 11 d. nutartis). Šis teismo išaiškinimas patvirtina, kad paslaugų teikėjo reikalavimas sumokėti už suteiktas nuolaidas nepatenka į CK 6.721 straipsnio 1 dalyje numatytą tiesioginių nuostolių kategoriją. Antra, CK 6.721 straipsnio 1 dalyje teisės pasinaudojimas nelaikytinas sutartinių įsipareigojimų pažeidimu ir jokia civilinės atsakomybės forma negali būti taikoma. Trečia, nuostatos dėl baudos taikymo yra negaliojančios (CK 1.80 straipsnis).

Darytina išvada, kad RRT apskritai nevertina, o teismai ypač retai nagrinėja, kokiū būdu sutartyse yra apskaičiuotas sutarties administravimo / paslaugų prijungimo mokestis bei paslaugų be nuolaidos kaina. Tarp skirtingų IPPT vienkartiniai mokesčiai svyruoja penkeriopa, o tai kelia šio mokesčio pagrįstumo klausimų. Rinkos dalyviams nepateikiant argumentų dėl patiriamų sąnaudų, lieka vienintelis šių mokesčių tikslas – nubausti. Taip pat interneto prieigos paslaugų teikimo sutartys sudaromos prisijungimo būdu, taikant standartines sutarčių sąlygas. Šios sąlygos nėra individualiai aptariamoms, todėl vartotojas yra priverstas priimti jam primetamas nuostatas, o konkrečiai – gaunamų „nuolaidų“ dydį (LAT 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis). Ši tariai gauta nauda vėliau gali virsti reikalavimu dėl nuostolių atlyginimo. Tol, kol ginčų sprendimo praktika nepasikeis, interneto prieigos paslaugų teikėjai ir toliau naudos priišančius sutarčių mechanizmus, vadindami tai nuolaidomis, kurios metams ar dvejim pririš vartotojus prie vieno teikėjo ir mažins galimybes laisvai pasirinkti paslaugų teikėją bet kuriuo metu.

Išvados

1. Ginčus nagrinėjančių institucijų (RRT ir teismų) praktika dėl plačiajuosčio interneto prieigos paslaugų sutartyse numatytų nuolaidų teisinio kvalifikavimo yra nenuosekli. Nustatyti atvejai, kai šios nuolaidos kvalifikuotos kaip netesybos, sąlyginė prievolė arba nuostoliai civilinės atsakomybės prasme. RRT praktikoje reikalavimai dėl suteiktų nuolaidų grąžinimo nutraukus sutartį anksčiau minimalaus naudojimosi termino yra patenkinami, teismų praktikoje – dažniau atmetami. Manytina, kad turi būti suformuluota bendra teisės taikymo praktika šiuo klausimu.
2. RRT nesiremia aukštesnių instancijų teismų sprendimais iš esmės analogiškose bylose, bet nuosekliai laikosi savo pačios praktikos. Pagal šią praktiką yra išplečiama CK 6.721 straipsnyje numatyta paslaugų gavėjo atsakomybė, įpareigojant sumokėti netesybas. Naudojantis teise nutraukti sutartį, jokia civilinės atsakomybės forma, įskaitant ir netesybas, neturėtų būti taikoma. Atlikus ilgalaikį rinkos stebėjimą nustatyta, kad IPPT reklaminiai pasiūlymai nepasižymi nuolaidų elementais, todėl sveikintini teismų sprendimai, kuriuose nuostatos dėl suteiktų nuolaidų yra įvertintos ne lingvistiskai, bet atsižvelgiant į tokiomis schemomis sukuriama efektą ir pripažinus tokių nuolaidų taikymą kaip neteisėtą reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo.

¹⁵ Šiuo metu CK XVIII¹ skyrius.

3. Ne visais atvejais vartotojų gaunamos nuolaidos (kurias gali reikėti gražinti sutarties nutraukimo anksčiau minimalaus paslaugų naudojimosi termino atveju) turėtų būti kvalifikuojamos kaip nuostoliai. Ginčus nagrinėjančioms institucijoms siūlytina skirti daugiau dėmesio ekonominei analizei. Tokiu būdu būtų galima atskirti akcijos kainos pasiūlymą nuo paslėptų netesybų. Nagrinėdamos ginčus, institucijos turėtų vertinti: (i.) paslaugų teikėjo sąnaudas vykdant sutartį; (ii.) vartotojų skaičiaus santykį tarp tų, kurie naudojami paslaugomis už standartinę kainą, ir tų, kurie naudojami paslaugomis už kainą su nuolaida; ir (iii.) nuolaidos pasiūlymo trukmę. Toks sprendimo argumentavimas būtų korektiškesnis. Be to, verta atlikti savarankišką tyrimą, kaip minėtos sutarties sąlygos dera su vartotojų teisių srityje egzistuojančiu skaidrumo principu. Vien faktas, kad netesybos yra paslėptos (pristatomos kaip nuolaidos), galimai šį principą pažeidžia, nes sutarties sudarymo metu sukuriama iliuzija apie vartotojo gaunamą naudą, kurios iš tiesų nėra.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

- Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. lapkričio 25 d. direktyva 2009/136/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo. *OL L 337*, p. 11.
- Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. *OL L 304*, p. 260.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
- Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 69-2382.
- Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 94-1833.
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-382 „Dėl vartojimo ginčų neteisminio sprendimo procedūros taisyklių patvirtinimo“ (2015). *TAR*, 21171.
- Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymas „Dėl elektroninių ryšių paslaugų teikimo taisyklių patvirtinimo“ (2005). *Valstybės žinios*, 152-5627.

Specialioji literatūra

- Bublienė, D.; Truskaitė-Paškevičienė, J. (2013). Iš anksto sutartų nuostolių instituto Jungtinės Karalystės teisėje ir netesybų instituto Lietuvos Respublikos teisėje palyginimas. *Teisė*, 87, 34–50. <https://doi.org/10.15388/teise.2013.0.1256>.
- Dal Bo, E. (2006). Regulatory Capture: A Review. *Oxford Review of Economic Policy*, 22, 203–225 [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://academic.oup.com/oxrep/article-abstract/22/2/203/334718?redirectedFrom=fulltext> [žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d.].
- Europos Komisija (2012). *Europos vartotojų darbotvarkė pasitikėjimui ir ekonomikos augimui skatinti* [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0225&from=EN> [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- Europos Komisija (2018). *Consumer Markets Scoreboard. Making markets work for consumers* [interaktyvus]. Prieiga per internetą https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eujus15a-1816-i02_-_the_consumer_markets_scoreboard_2018_-_accessibility_final.pdf [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].
- Europos elektroninių ryšių reguliuotojų institucija (2019). *Report on Terminating Contracts and Switching Provider* [interaktyvus]. Prieiga per internetą https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/reports/8461-berec-report-on-terminating-contracts-and-switching-provider [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].
- Europos elektroninių ryšių reguliuotojų institucija (2010). *Report on best practices to facilitate consumer switching* [interaktyvus]. Prieiga per internetą https://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/reports/185-berec-report-on-best-practices-to-facilitate-consumer-switching [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].

- Europos Tarybos Ministrų Komitetas (1978). *Resolution (78) 3 Relating to Penal Clauses in Civil Law*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505599> [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].
- Europos sutarčių teisės komisija (1999). *The Principles of European Contract Law*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://www.trans-lex.org/400200>. [žiūrėta 2020 m. gegužės 26 d.].
- Laffont, J.-J. ; Tirole, J. (1993). *A Theory of Incentives in Procurement and Regulation*. MIT Press.
- Lohse, G.; Bellman, S.; Johnson, E. (2000). Consumer Buying Behavior on the Internet: Findings from Panel Data. *Journal of Interactive Marketing*, 14, 15–29. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1520-6653\(200024\)14:1<15::aid-dir2>3.0.co;2-c](https://doi.org/10.1002/(sici)1520-6653(200024)14:1<15::aid-dir2>3.0.co;2-c).
- Kahn, A. (1988). *The Economics of Regulation: Principles and Institutions*. MIT Press.
- Kaserman, D. ; Mayo, J. W. (1995). *Government and Business: The Economics of Antitrust and Regulation*. Dryden Press.
- Kuenzler, A. (2017). *Restoring Consumer Sovereignty. How Markets Manipulate Us and What the Law Can Do About It*. Oxford: Oxford University Press.
- Livermore, J. (1968). On Uses of a Competitor's Trademark. *Stanford Law Review*, 20, 448–458.
- Mikelėnas, V., Vileita, A. ir Taminskas, A. (2001). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia.
- UNIDROIT (1994). *Principles of International Commercial Contracts* [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016> [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].

Kiti šaltiniai

- AB „Telia“. *Interneto paslaugų teikimo taisyklės vartotojams* [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://www.telia.lt/privatiems/paslaugu-teikimo-taisykles-ir-sutartys> [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- Ahmetoglu, G. et al. *Pricing Practices: Their Effects on Consumer Behaviour and Welfare* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140402172955/http://oft.gov.uk/shared_of/business_leaflets/659703/Advertising-of-prices/Pricing-Practices.pdf [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- Lietuvos statistikos departamentas. *Informacinių technologijų naudojimas namų ūkiuose* [interaktyvus] (modifikuota 2017-08-18). Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5284561> [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- Office of Fair Trading. *Advertising of prices* [interaktyvus] (modifikuota 2014-04-02). Prieiga per internetą http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140402142426/http://oft.gov.uk/shared_of/marketstudies/AoP/OFT1291.pdf [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- UAB „Cgates“. *Paslaugų teikimo sutartis* [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://www.cgates.lt/pagalba-klientams/duk/duk-sutartys/> [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- UAB „Cgates“. *Paslaugų teikimo taisyklės* [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://www.cgates.lt/pagalba-klientams/duk/duk-sutartys/> [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- UAB „Balticum TV“. *Pasiūlymas 300 už 100 Mbps kainą* [interaktyvus] (modifikuota 2018-02-05). Prieiga per internetą web.archive.org/web/20180205193054/https://www.balticum.lt/ [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].
- UAB „Balticum TV“. *2018 m. ruduo sparčiojo interneto pasiūlymas* [interaktyvus] (modifikuota 2018-08-20). Prieiga per internetą https://www.balticum.lt/file/manual/Akcijos/Ruduo_2018_SBI.pdf [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 10 d.].

Teismų praktika

- Mohamed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)* [ESTT], Nr. C-415/11, [2013-03-14]. ECLI:EU:C:2013:164
- Kauno apygardos teismo 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-977-601/2014.
- Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-925-459/2014.
- Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1252-524/2013.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-17-701/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-541-219/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-306-684/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-428-695/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234-248/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476-2013.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo
Lietuvoje Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga Nr. AC-37-1.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-578/2012.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2007.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2007.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316/2005,
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-394/2005.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2006.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1137/2002.
Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A520-2098/2012.
Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. liepos 25 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-21986-912/2016.

Ryšių reguliavimo tarnybos sprendimai

Ryšių reguliavimo tarnybos 2018 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. 1V-327.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2017 m. rugpjūčio 10 d. įsakymas Nr. 1V-776.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2017 m. liepos 11 d. įsakymas Nr. 1V-675.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2017 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. 1V-481.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2017 m. kovo 25 d. įsakymas Nr. 1V-481.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2017 m. vasario 24 d. įsakymas Nr. 1V-198.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2016 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 1V-1386.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2016 m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. 1V-926.
Ryšių reguliavimo tarnybos 2016 m. gegužės 10 d. įsakymas Nr. 1V-534.

An Internet Service Provider's Right of Discount Reimbursement Provided for the Customer in Case of Early Contract Termination

Laurynas Totoraitis

(Vilnius University)

S u m m a r y

Summary

In the market for Internet access services, it is a common practice to offer discounts of up to 30%, which consumers must repay in case of early termination of the contract. It was noticed that discount offers last for a long time and providers compete not at the standard price of the services but rather at the discount prices. The paper examines whether service providers are not using this mechanism as a mean of tying consumers. Judgements of various dispute resolution authorities are inconsistent. These discounts are qualified as penalties, conditional obligation or damages in the case law. The paper argues why the consumer should not incur contractual penalty by exercising one's right to terminate the contract under Article 6.721 of the Civil Code of the Republic of Lithuania, and furthermore, why the discounts do not fall within the scope of reasonable expenses provided in the Article 6.721 of the Civil Code of the Republic of Lithuania. In order to distinguish a discount from a penalty, a dispute resolution authority should analyse the service provider's actual costs of performing the contract, the duration of the discount offer, and the proportion of customers using the services at the standard and discount prices.

Interneto prieigos paslaugų teikėjo teisė reikalauti vartotojui suteiktų nuolaidų sutarties nutraukimo anksčiau termino atveju

Laurynas Totoraitis

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Interneto prieigos paslaugų rinkoje yra paplitusi praktika vartotojams siūlyti iki 30 proc. nuolaidas, kurias paslaugų gavėjai turėtų gražinti nutraukę sutartį anksčiau termino. Atsižvelgiant į tai, kad nuolaidų pasiūlymai trunka ilgą laiką, konkurencija vyksta ne standartinėmis, bet nuolaidos kainomis, darbe yra tikrinama prielaida, ar paslaugų teikėjai nesinaudoja

šiuo mechanizmu kaip priemone pririšti vartotojus. Ginčus nagrinėjančių institucijų priimami sprendimai nėra nuoseklūs. Praktikoje šios nuolaidos kvalifikuojamos kaip netesybos, sąlyginė prievolė ar nuostoliai. Darbe argumentuojama, kodėl vartotojui neturėtų kilti sutartinė atsakomybė dėl netesybų mokėjimo pasinaudojus CK 6.721 straipsnyje numatyta teise nutraukti sutartį. Taip pat kodėl gautos nuolaidos nepatenka į CK 6.721 straipsnyje numatytų atlygintinų išlaidų apimtį. Siekiant įvertinti, ar suteikiamos nuolaidos nėra kitais žodžiais pavadintos netesybos, ginčus nagrinėjančios institucijos turėtų analizuoti tikruosius paslaugų teikėjo kaštus vykdam sutartį, nuolaidos pasiūlymų trukmę, klientų, kurie naudojami paslaugomis už standartinę ir už nuolaidos kainą, santykį.

Laurynas Totoraitis yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto absolventas, doktorantas, VU Teisės klinikos direktorius. Stažavosi Ciuricho ir Ženevos universitetuose, Paryžiaus arbitražo akademijoje. Moksliniai interesai: teisinis argumentavimas, informacinių technologijų teisė, teisinė pagalba.

Laurynas Totoraitis is a graduate of the Faculty of Law of Vilnius University, a doctoral student, and a director of the VU Law Clinic. He studied at the Universities of Zurich and Geneva, Paris Arbitration Academy. Research interests: legal argumentation, information technology law, legal aid.